

Samodostatnost Republike Hrvatske u proizvodnji goveđeg mesa

Grgić¹, I., M. Zrakić²

Originalni znanstveni rad

SAŽETAK

Tendencije u govedarstvu su jedan od pokazatelja poljoprivrednog razvitka, a meso predstavlja važan dio prehrane značajnog dijela stanovnika zemalja EU. Na razinu potrošnje najveći utjecaj ima dohodak stanovništva, a znatno manje drugi čimbenici kao što su prehrambene navike, religijski, zdravstveni i drugi razlozi. Iako se broj goveda u EU stalno smanjuje, Unija je i dalje jedno od najvećih svjetskih tržišta mesa. I u Hrvatskoj se bilježi smanjenje broja goveda (za oko 3% za razdoblje 2008/2013) ali i potrošnje mesa per capita koja je oko 13 kg. Udjel goveđeg u ukupnoj potrošnji mesa se također smanjuje i danas je na razini od oko 15% ukupne potrošnje.

Republika Hrvatska nije samodostatna kod goveđeg mesa i stupanj samodostatnosti je oko 82%, a meso se najvećim dijelom uvozi iz drugih zemalja Unije. Ipak, velika prilika za domaće poljoprivredne proizvođače su neiskorišteni pašnjaci gorskog dijela Hrvatske pri čemu za tako proizvedeno meso postoji značajna potražnja na izbjirljivom europskom tržištu.

Ključne riječi: goveda, goveđe meso, Republika Hrvatska, samodostatnost

UVOD

Proizvodnja mesa u mnogim državama čini značajan dio ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje, a s obzirom da je radno intenzivna proizvodnja pridonosi povećanju zaposlenosti kako na poljoprivrednim gospodarstvima tako i ukupno u ruralnom prostoru (Aždarski i sur. 2011). Samo govedarstvo je značajan čimbenik očuvanja krajobrazice u proizvodnom sustavu krava-tele koji se temelji na ispaši.

U novije doba kritički se preispituje posebice intenzivna proizvodnja mesa. Različita znanstvena i društvena gledišta izražavaju zabrinutosti glede emisija dušičnih oksida, sigurnosti hrane, higijenskih standarda držanja životinja, načina postupanja sa životinjama, drugih moralnih dvojbi i sl.

Proizvodnja mesa pojavljuje se i kao „društveni oportunitetni trošak“ jer je intenzivan uzgoj goveda konkurencija proizvodnji hrane za ljude u korištenju obradivih površina. Proizvedena žita i uljarice umjesto u preradu za ljudske potrebe usmjeravaju se u stočarsku proizvodnju. Ako se tome pridoda i rastući interes za proizvodnjom biogoriva, ograničene poljoprivredne površine utječu na brojnost po-

jedinih vrsta stoke, tehnologiju proizvodnje te u konačnici i na ponudu mesa i prerađevina. Današnju intenzivnu proizvodnju mesa u visokorazvijenim zemljama poput SAD-a, Brazila, Kine karakteriziraju sustavi koji se temelje na visokorazvijenoj tehnologiji uzgoja, preciznoj pasminskoj selekciji, velikoj tehničkoj učinkovitosti i intenzivnom iskorištavanju prirodnih resursa. Nasuprot njima, Europska unija pod pritiskom potrošača kroz mjere ruralnog razvoja potiče ekološku proizvodnju što je jedan od razloga nedovoljne ponude te značajnog uvoza goveđeg mesa.

Često se potrošnja mesa per capita koristila kao pokazatelj razvijenosti stočarstva te standarda pučanstva određene države (Grgić 2000). Na potrošnju mesa utječe mnoštvo čimbenika, a od najvažnijih su dohodak potrošača, maloprodajne cijene, dostupnost mesa na tržištu, stavovi (npr. vegetarijanstvo) vjerski običaji (halal, košer) te pojava bolesti kod životinja.

Iako je ulazak Hrvatske u EU za neke teoretičare bio prekretnica u promišljanju potreba za pristupom cilju samodostatnosti, novija geopolitička događanja iznova aktualiziraju potrebe pojedinih država za dostatnim količinama glavnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Istraživanje samo-

1 prof. dr. sc. Ivo Grgić, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska 25, Zagreb

2 Magdalena Zrakić, mag. ing. agr. Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska 25, Zagreb

Autor za korespondenciju: igrgic@agr.hr

dostatnosti primjenom proizvodno-potrošnih bilanci pokazalo se kao koristan alat u osmišljavanju poljoprivredne politike primjenjiv u Hrvatskoj (Ministarstvo poljoprivrede 2014), ali i u zemljama okruženja, primjerice Austriji³.

U radu se daje prikaz promjena broja goveda i proizvodnje goveđeg mesa za razdoblje od 2000. do 2014. godine te projekcija za 2016., a cilj rada je izračunati stupanj samodostatnosti Hrvatske za goveđe meso u razdoblju od 2000. do 2012. te na temelju toga projicirati samodostatnost u 2016. godini.

MATERIJAL I METODE

U radu se koriste podaci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske te EUROSTAT-a i FAO-a. Za analizu vremenske serije te projekciju do 2016. godine korištena je metoda trenda i to polinoma prvog i drugog stupnja. Za izračun stupnja samodostatnosti korištena je metoda bilance. Proizvodno potrošne bilance su standardizirane na način da su prerađeni proizvodi svedeni na svoj primarni ekvivalent (sirovinu) postupkom tzv. vertikalne standardizacije. Stope ekstrakcije ili tehnički koeficijenti koji se koriste u izradi bilance služe za konverziju unatrag prema primarnoj razini množenjem količine prerađenog proizvoda i recipročnog tehničkog koeficijenta. Primjerice količine goveđeg mesa i prerađevina u kojima se ono nalazi (uvezenog, izvezenog, proizvedenog, potrošenog) izražene su u ekvivalentu goveđeg mesa⁴.

Tablica 1. Sastav bilance i jednadžba trenda za izračun sastavnica bilance za 2016. godinu.

Elementi bilance	Pojašnjenje	Trend
Klanje (000 kom)	Ukupno zaklana stoka u klaonicama i na obiteljskim gospodarstvima	$Y = -5,9514X + 356,41$
Neto težina zaklanih životinja (1000 t)	Težina očišćenog trupa bez kože, krvi, glave, utrobe, prednjih nogu do koljena i stražnjih nogu do skočnog zgloba.	$Y = 0,3727X + 52,793$
Domaća proizvodnja mesa	Zbroj bilanci klanja i vanjske trgovine stoke namijenjene za klanje, tj. klanje uvećano za izvoz i umanjeno za uvoz.	
Vanjska trgovina (razmjena s EU i ne-EU zemljama)	Uvoz živih životinja	$Y = -0,0792X^2 + 1,347X + 10,156$
	Uvoz živih životinja iz EU/	$Y = 0,623X - 0,4023$
	Izvoz živih životinja	$Y = 0,088X^2 - 0,5146X + 0,7117$
	Uvoz mesa	$Y = -0,0212X^2 + 1,0155X + 1,4893$
	Uvoz mesa iz EU	$Y = 0,0964X^2 - 0,7265X + 2,9712$
	Izvoz mesa	$Y = 0,015X^2 + 0,111X + 1,9414$
Izvoz mesa u EU	$Y = 0,0074X^2 + 0,0247X + 0,7459$	
Neto proizvodnja mesa	Domaća proizvodnja uvećana za uvoz živih životinja i umanjena za izvoz živih životinja.	
Raspoloživi resursi	Neto proizvodnja uvećana za uvoz mesa.	
Početne zalihe	Pohranjene količine prvog dana referentnog razdoblja.	
Završne zalihe	Pohranjene količine posljednjeg dana referentnog razdoblja, a istovremeno su i početne zalihe sljedećeg referentnog razdoblja.	
Promjene zaliha	Razlika završnih i početnih zaliha	
Domaća potrošnja	Proizvodnja uvećana za uvoz, a umanjena za izvoz i promjene zaliha.	
Ljudska potrošnja	Količine dostupne stanovništvu za potrošnju tijekom referentnog razdoblja i ulaze na tržište u originalnom ili prerađenom stanju.	
Stupanj samodostatnosti (%)	Omjer između domaće proizvodnje i domaće potrošnje. Ako je iznos ispod 100, tada proizvodnja ne pokriva potrošnju, a iznos iznad 100 ukazuje na proizvodnju koja prelazi domaće zahtjeve pa se određene količine pohranjuju ili izvoze.	

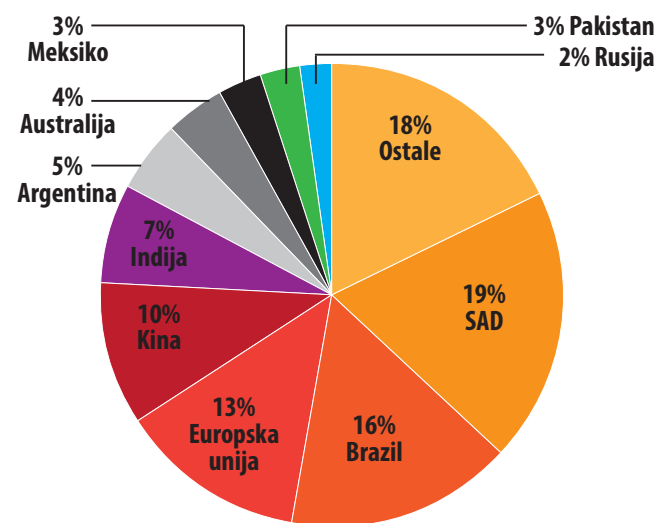
REZULTATI I RASPRAVA

Tendencije u proizvodnji goveđeg mesa u EU i u Svijetu

U 2014. godini, u svijetu je proizvedeno oko 304 milijuna tona mesa a prosječna potrošnja *per capita* je bila 42,8 kg. Značajne su razlike između država s obzirom na ekonomsku razvijenost te je u zemljama u razvoju prosječna potrošnja mesa po stanovniku bila 33,4 kg, dok je u razvijenim zemljama dvostruko veća (76,2 kg). Iste godine prosječna potrošnja po stanovniku u EU je 65 kg, a u Hrvatskoj 63 kg. Najveće svjetsko potrošačko tržište mesa je Kina (Delgado 2003), gdje se troši oko četvrtine ukupne svjetske proizvodnje (71 milijun tona) i u stalnom je porastu⁵.

Značajna je veza između proizvodnje mesa i za to angažiranih poljoprivrednih površina. Iako potrošnja goveđeg mesa predstavlja manje od 2% ukupno potrošenih kalorija, gotovo 60% svjetskog poljoprivrednog zemljišta koristi se za tu proizvodnju. Ipak goveđe meso čini 24% ukupne svjetske potrošnje mesa za što se koristi čak oko 80% ukupnog svjetskog poljoprivrednog zemljišta.

Prema FAOSTAT-u, SAD su vodeći proizvođač goveđeg mesa u svijetu, a slijede ih Brazil te Europska unija što je sveukupno oko 59 milijuna tona ili blizu polovice ukupne svjetske proizvodnje goveđeg mesa.

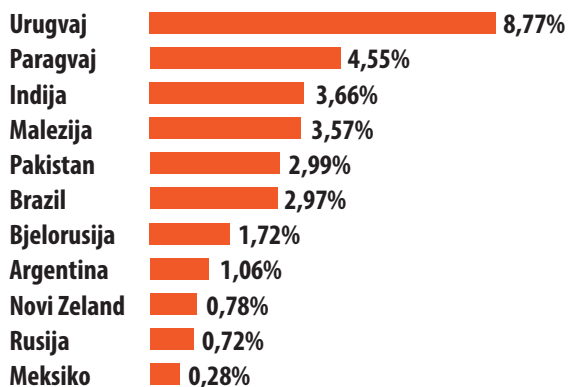

Grafikon 1. Struktura svjetske proizvodnje goveđeg mesa u 2014. godini

Izvor: <http://www.indexmundi.com/agriculture/?commodity=beef-and-veal-meat&graph=production-growth-rate>

Najveću stopu rasta proizvodnje goveđeg mesa u svijetu imaju Urugvaj, Paragvaj i Indija (Grafikon 2), a FAO predviđa da će se do 2050. godine ukupna proizvodnja mesa povećati na 455 milijuna tona. Svjetske projekcije ponude i potrošnje mesa i mesnih proizvoda su oprezno optimistične jer se očekuje povećanje cijena u idućem desetljeću.

³ http://www.statistik.at/web_en/statistics/agriculture_and_forestry/prices_balances/index.html
⁴ <http://faostat3.fao.org/download/FB/%E>
⁵ Na to utječe porast pučanstva ali još i značajnije porast BDP odnosno dohotka per capita.

Grafikon 2. Države s pozitivnom stopom rasta u proizvodnji goveđeg mesa u svijetu u 2014. godini

Izvor: <http://www.indexmundi.com/agriculture/?commodity=beef-and-veal-eat&graph=productiongrowth-rate>

Meso predstavlja važan dio prehrane većine potrošača EU. Najvažnije vrste mesa koje se konzumiraju u EU su goveđe i juneće meso, a manje svinjetina, meso peradi te janjetina (EC, 2013). Europska unija proizvodi više od 808 milijuna tona hrane godišnje u čemu je goveđe meso na 17. mjestu i čini oko 0,99% ukupne proizvodnje prehrambenih proizvoda. Goveđe meso predstavlja 8% ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje Unije s ukupnom godišnjom proizvodnjom od gotovo 7,7 milijuna tona (prosjeck 2011.-2013.). EU u svjetskom izvozu goveđeg i junećeg mesa sudjeluje sa 2% (količinom i vrijednošću) dok u uvozu čini 5% ukupne količine i 9% vrijednosti. Europska unija izvozi oko 3% proizvodnje a glavna izvozna tržišta su Rusija, Švicarska i BiH. U 2013. godini izvoz u Tursku je značajno smanjen zbog trgovačkih ograničenja izvoznici iako je Turska bila glavno izvožno tržište u 2011. i 2012. godini. Isporučene količine u Rusiju smanjuju se od 2010., a Rusija je nedavno uvela i embargo na uvoz iznutrica goveđeg porijekla iz EU⁶.

Na proizvodnju goveđeg mesa značajan je (izravan) utjecaj ZPP (Zajedničke poljoprivredne politike) preko mliječnog sektora (vezana proizvodnja) te (posredno preko stočne hrane) preko proizvodnje žita i uljarica. Ovaj drugi utjecaj se naročito osjetio otkad veliki dio goveđeg mesa dolazi iz intenzivnih zatvorenih sustava, gdje se stočna hrana temelji na bogatom omjeru kukuruza i drugih žitarica. Nasuprot tome su primjer država poput Velike Britanije i Irske gdje je značajan udjel goveđeg mesa koja se uzgaja na ekstenzivan način.

Ponuda goveđeg mesa na tržištu EU u kojoj je međusobnoj vezi s veličinom mliječnog stada odnosno brojem teladi koja ne služe za obnavljanje stada i brojem krava koje izlaze iz mliječne proizvodnje (Hess i sur., 2009). Broj goveda se smanjuje i u 2016. godini će biti ispod 85 milijuna grla što predstavlja smanjenje za oko 8% u odnosu na 2000. U odnosu na 2014. godinu očekuje se i blago smanjenje proizvodnje goveđeg mesa (0,8%) ali i ukupan porast potrošnje (0,9%) što će zbog većeg porasta pučanstva dovesti do neznatnog smanjenja potrošnje per capita (0,1%).

Potrošač u EU prilikom kupnje goveđeg mesa, sukladno relativno visokom dohotku i postavljenim visokim standardima, želi sigurnu i zdravstveno ispravnu hranu. Različite pojave na tržištu (BSE, sivo tržište goveđeg mesa, nepravilnosti prilikom transporta životinja i sl.) goveđe meso su kao proizvod stavili pod posebno povećalo od strane potrošača, sukladno i relativno visokoj cijeni tog mesa na tržištu u odnosu na svinjetinu i piletinu, pa je visoka zahtjevnost u segmentu sigurnosti takvog proizvoda razumljiva (Banović i Ševarlić, 2013). Aktualan je primjer zatvaranja tržišta žive stoke u Izraelu, Jordanu i Libiji zbog pojave plavog jezika u Rumunjskoj te slinavke i šapa u Tunisu, uz zabranu izvoza mliječnih proizvoda u Rusiju.

Unutar Unije značajne su razlike u potrošnji goveđeg mesa između pojedinih država tj. razvijenih i manje razvijenih. Tako je u 2011. godini potrošnja per capita u Francuskoj bila 25,4 kg, Sloveniji 19,7, Austriji 17,3 te s druge strane u Rumunjskoj 6,5 te Bugarskoj 4,5 kg goveđeg mesa⁷.

U EU se u posljednjih 20 godina vode značajne rasprave o potrebi i ulozi potpora u proizvodnji goveđeg mesa. Protivnici potpora naglašavaju da proizvodnja mesa troši veliku količinu ograničenih prirodnih resursa (zemljište, pitka voda) koji bi se „kvalitetnije“ mogli utrošiti na biljnu proizvodnju za ljudsku potrošnju ili čak za proizvodnju bio-goriva, ali i da intenzivna govedarska proizvodnja onečišćuje atmosferu metanom i vodu nitratima. Nasuprot njima, Europska komisija afirmira stav da je govedarstvo zbog svoje multifunkcionalnosti prilika za ruralna područja.

Ipak, projekcije (IERPC, 2008) predviđaju da će EU ostati jedno od najvećih svjetskih tržišta mesa, ali i tržište s jako visokim standardima proizvodnje i potrošnje te svakako jedno od najkonkurentnijih tržišta u pogledu cijene. EU tržište će biti pod sve većim pritiskom velikih svjetskih izvoznika goveđeg mesa kao što su Brazil i Australija.

Tablica 2. Broj goveda, potrošnja goveđeg mesa u EU od 2000. do 2014*. i projekcija za 2016. godinu

	2000/07	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2016
Broj goveda, 000 grla	92.127	90.408	87.832	87.054	87.297	87.619	87.600	84.933
Proizvodnja goveđeg mesa, 000 tona	8.244	8.097	8.157	8.062	7.711	7.690	7.760	7.697
Potrošnja, 000 tona	8.353	8.321	8.236	7.976	7.762	7.780	7.840	7.910
Potrošnja per capita	16,90	16,55	16,28	15,72	15,26	15,26	15,35	15,34

*) Do 2012. godine EU 27, a nakon toga EU 28 zbog pristupa Hrvatske

Izvor: EUROSTAT i FAO, 2014

⁶ Više na http://www.komora.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=291:copa-cogeca-pregled-stanja-na-tritu&catid=28:sporedn
⁷ <http://faostat3.fao.org/download/FB/CL/E>

Tendencije u proizvodnji govedeg mesa u Republici Hrvatskoj

Osamdesetih godina prošlog stoljeća hrvatsko govedarstvo doživjelo je najveći uspjeh zahvaljujući inozemnim potrošačima visoko cijenjenog proizvoda poznatog kao baby-beef ili mlada živa junad. Genetska osnova za to je bila simentalaska junad, izvrsne kakvoće mesa i visokoga randmana. Prosječan izvoz tih godina bio je oko 19 tisuća tona živih životinja, a najvažnija tržišta bila su Italija i Grčka. Rekordan izvoz zabilježen je 1988. godine i iznosio je oko 36 tisuća tona.

Također, značajan je bio izvoz mesa i prerađevina (oko 13 tisuća tona godišnje odnosno oko 40 milijuna američkih dolara), a najviše se izvozilo juneće meso, tzv. "milanski rez" (milanska obrada) u Italiju s udjelom od oko 70% uku-

pnog izvoza (Kolega i sur., 2003). Početkom devedesetih godina prošlog stoljeća pod utjecajem ratnih razaranja, pojava bolesti te urušavanja domaćeg tržišta dolazi do naglog smanjenja izvoza žive junadi.

Broj goveda od 2000. godine se stalno smanjuje te se jedino projicira manji porast u 2016. godini kao rezultat značajnijeg porasta uvoza goveda. Kao i do sada uvoz će biti većinom iz država članica EU, posebice Rumunjske, Bugarske i Mađarske. Prvenstveno će se uvoziti telad namijenjena tovu jer će se tendencija smanjenja matičnog stada odnosno krava u Hrvatskoj nastaviti i dalje. Smanjenje broja teladi iz domaćeg uzgoja namijenjena tovu pod utjecajem je visokih troškova stočne hrane i ostalih inputa (Salajpal i Karolyi 2011).

Tablica 3. Broj goveda u Hrvatskoj od 2008. do 2013. i projekcija za 2016. godinu (tisuća grla)

Godina	Broj grla početkom godine	Priplodeno tijekom godine	Uvoz	Izvoz	Zaklano	Uginulo	Broj grla na kraju godine
2000/07	454	219	132	3	326	18	459
2008	467	201	173	16	349	22	454
2009	454	194	139	5	315	20	447
2010	447	188	140	9	299	23	444
2011	444	164	152	29	263	22	446
2012	446	159	120	33	220	20	452
2013	452	147	97	29	207	18	442
2016	466	144	145	34	241	25	455

Izvor: DZS RH i izračun autora

Suočeni s negativnim tendencijama Republika Hrvatska je u razdoblju od 2005. do 2010. godine povećala potporu stočarskoj proizvodnji pri čemu su u njima potpore za govedarstvo (mliječno i mesno) iznosile oko 80% (Kralik i sur. 2013).

Unatoč tome, izostalo je očekivano povećanje broja goveda i stočarske proizvodnje te se nastavio i dalje značajan uvoz govedeg mesa. Ipak, istovremeno se povećava broj proizvođača baby-beefa koji proizvode više od 80% ukupnog tova, a većina izvoza je u Italiju,

Tablica 4. Broj goveda u Hrvatskoj od 2008. do 2013. i projekcija za 2016. godinu (tisuća grla)

	2000/07	2008	2009	2010	2011	2012	2016
Klanje (000 kom)	330,81	349,34	314,50	298,27	262,79	220,41	261,19
Prosječna težina trupa (kg)	163,12	167,17	191,61	209,71	229,31	213,56	210,93
Neto težina zaklanih životinja (1000 t)	53,96	58,40	60,26	62,55	60,26	47,07	55,09
BILANCA (1000t)							
Domaća proizvodnja mesa	40,58	47,21	47,30	50,61	51,27	43,95	58,67
Uvoz živih životinja za klanje	14,23	16,02	14,43	15,11	17,39	12,94	11,43
- iz EU	4,68	15,78	14,32	15,11	17,39	12,93	9,44
Izvoz živih životinja za klanje	0,85	4,83	1,47	3,17	8,40	9,82	15,01
- u EU	0,00	0,00	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Neto proizvodnja mesa	53,96	58,40	60,26	62,55	60,26	47,07	55,09
Uvoz mesa	5,22	10,47	13,54	9,59	8,82	10,21	12,31
- iz EU	1,88	4,49	8,62	7,00	7,66	8,65	9,57
Raspoloživi resursi	59,18	68,87	73,80	72,14	69,08	57,28	67,40
Izvoz mesa	2,66	3,81	5,48	7,55	6,11	3,36	7,56
- u EU	0,99	2,07	2,00	1,89	2,24	1,86	3,04
Početne zalihe	0,53	0,56	0,60	0,36	0,40	0,22	0,24
Konačne zalihe	0,52	0,60	0,36	0,40	0,22	0,24	0,36
Promjene zaliha	-0,01	0,04	-0,24	0,04	-0,18	0,02	0,12
Domaća potrošnja	56,53	65,02	68,57	64,55	63,15	53,90	59,72
Ljudska potrošnja	56,53	65,02	68,57	64,55	63,15	53,90	59,72
- Po glavi stanovnika/kg	12,76	14,66	15,48	14,61	14,74	12,58	13,14
Stupanj samodostatosti (%)	71,79	72,61	68,99	78,40	81,19	81,54	98,23

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede 2014., projekcija izračun autora.

BiH, Crnu Goru te Austriju. Unatoč ponovnom otvaranju (2013), prekooceanska tržišta (Australija i Novi Zeland) zbog nedostatnih količina ali i udaljenosti nisu dovoljno atraktivna za domaće izvoznike, a u ponudi nisu niti cjenovno konkurentni.

Kako baby-beef spada u proizvode više cjenovne kategorije, mala je potražnja na domaćem tržištu te će se i dalje plasirati na tržišta EU, ali i na sve jačim tržištima kao što Turska, Izrael i zemlje Bliskog Istoka gdje je kakvoćom i cijenom konkurentno, a udovoljava i religijskim ograničenjima.

Bilanca goveđeg mesa u Republici Hrvatskoj od 2000. do 2012. i projekcija za 2016. godinu

Domaća proizvodnja goveđeg mesa se tijekom analiziranog razdoblja kolebala između 40 i 50 tisuća tona pri čemu nismo podmirivali potrebe stanovništva za svježim mesom, ali ni potrebe prerađivačke industrije za kvalitetnom sirovinom.

Iako se u razdoblju od 2000. do 2012. godine smanjivao broj zaklanih goveda u razdoblju do 2016. godine očekuje se porast broja goveda za oko 19% ali i značajan porast domaće proizvodnje mesa.

Porast domaće proizvodnje goveđeg mesa smanjiti će uvoz živih životinja za klanje za oko 11%. Očekivani porast uvoza ukupnog broja goveda za oko 30 tisuća grla (Tablica 3) u čemu je dominantan uvoz teladi i manjim brojem krava značajno će pridonijeti porastu izvoza živih životinja (za oko 53%) te se očekuje porast neto proizvodnje mesa za oko 26%. Navedene očekivane promjene će dovesti do veće vanjskotrgovinske aktivnosti pri čemu se očekuje veći porast izvoza (25%) nego uvoza (21%) goveđeg mesa. U konačnici, zbog manjeg porasta potrošnje per capita (oko 18%) doći će do porasta stupnja samodostatnosti na 98,23%.

ZAKLJUČAK

Iako je globalizacija proizvodnog i tržnog prostora približila ponuđače i potrošače još uvijek je prisutna potreba da se proizvodnjom zadovolji što veći dio potreba domaćeg tržišta. To je naročito izraženo kod proizvodnji dužeg proizvodnog ciklusa te kod onih koje sa komplementarnim proizvodnjama predstavljaju veći dio poljoprivredne proizvodnje jedne države. Jedan od važnijih poljoprivrednih proizvoda, nutricionistički i vrijedno, je i goveđe meso.

Govedarstvo EU, pa tako i Hrvatske, pod značajnim je uplivom poljoprivredne politike zbog njegovog ekonomskog značenja (meso, mlijeko te biljna proizvodnja kao osnova stočne hrane) pri čemu se potiče slobodno držanje i ekološki uzgoj što je i jedan od razloga smanjenja broja goveda.

I u Hrvatskoj je prisutna tendencija smanjenja broja goveda, ali zbog porasta uvoza žive stoke, posebice te-

ladi za tov, povećava se i stupanj samodostatnosti kod goveđeg mesa. Tome je razlog i relativno niska potrošnja per capita koja će u 2016. godini biti nešto ispod prosjeka Unije, ali značajno ispod potrošnje u njenim ekonomski razvijenim članicama.

Prilika Hrvatske kod govedarstva te posebice proizvodnje goveđeg mesa su danas napušteni prirodni pašnjaci. Goveđe meso proizvedeno na njima u početku bi bilo prvenstveno namijenjeno platežno jačim tržištima Unije, a sam razvitak govedarstva potakao bi i revitalizaciju danas napuštenog i zapuštenog ruralnog prostora.

LITERATURA

Ažderski J., Pejkovski Z., Stojanova M., Jakovlev Z., Angelkova T., Bunevski G. (2011): Proizvodnja i potrošnja mesa u Republici Makedoniji, Tehnologija mesa, vol. 52, br. 1, 187-192

Banović, M., Ševarlić, M.M. (2013): The EU meat market and the Doha round at a glance, 135 EAAE Seminar Challenges for the Global Agricultural Trade Regime after Doha, 45-56

Delgado, C. L. (2003): Rising Consumption of Meat and Milk in Developing Countries Has Created a New Food Revolution, Journal of Nutrition 133(11): 3907-3910

DZS (2014): Statistički ljetopis 2014: Broj goveda u Hrvatskoj od 2008. do 2013

European Commission (2013): Functioning of the meat market for consumers in the European Union, Health and consumers DG

FAO (2015): Meat & Meat Products, dostupno na: <http://www.fao.org/ag/againfo/themes/en/meat/home.html> (pristupljeno 5.2.2015.)

FAOSTAT (2014): Meat production by countries/region, dostupno na: http://faostat3.fao.org/browse/area/*E (pristupljeno 5.2.2015.)

Grgić, I. (2000): Promjenjivost proizvođačkih cijena glavnih poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj, disertacija, Agronomski fakultet Zagreb

http://www.komora.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=291:copacogeca-pregled-stanja-na-tritu&catid=28:sporedne (pristupljeno 12.2.2015)

http://www.statistik.at/web_en/statistics/agriculture_and_forestry/prices_balances/index.html (pristupljeno 12.2.2015)

IERPC (2008): Agriholdings in Ukraine: Good or Bad? German-Ukrainian Policy Dialogue in Agriculture. Institute for Economic Research and Policy Consulting (IERPC), Policy Paper Series [AgPP No 21]

Hess S., Voget B., Kuznetsova A. (2009): European Markets for Meat: Real Opportunities for Ukraine?, Institute for Economic Research and Policy Consulting, Policy Paper Series [AgPP No 24]

Kolega, A., Kovačić, D., Radman, M., Markovina, J. (2003): Izvozni marketing hrvatske mlade govedine, XI. međunarodni simpozij Stočarski znanstveni dani Poreč, 23. do 26. rujna 2003., 1-12

Kralik, I., Tolušić, Z., Zmaić, K. (2013): Karakteristike stočarske proizvodnje Republike Hrvatske pri ulasku u Europsku uniju, Krmiva 54 (1): 23-30

Ministarstvo poljoprivrede (2014): Proizvodno-potrošne bilance poljoprivrednih proizvoda, studija, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Salajpal, K., Karolyi D. (2011): Animal production as a perspective for Quadrilateral collaboration, Stočarstvo 65(4): 299-316

Selbstgenügsamkeit der Republik Kroatien bei der Produktion von Rindfleisch

ZUSAMMENFASSUNG

Die Tendenzen bei der Viehzucht sind eine der Kennzahlen der landwirtschaftlichen Entwicklung, und Fleisch stellt einen wichtigen Teil der Nahrung bei einem wesentlichen Anteil von Einwohnern der EU-Länder dar. Das Einkommen der Einwohner übt den größten Einfluss auf die Ebene des Verbrauchs aus, während die anderen Faktoren wie Ernährungsgewohnheiten, religiöse, gesundheitliche und sonstige Gründe wesentlich niedrigere Auswirkungen haben. Obwohl die Anzahl der Rinder in der EU ständig sinkt, ist die Europäische Union auch weiterhin einer der weltweit größten Märkte für Fleisch. Auch in Kroatien wird der Rückgang der Anzahl der Rinder (um etwa 3% für den Zeitraum 2008/2013) aber auch des Fleischverbrauchs pro Kopf verzeichnet, der bei 13 kg liegt. Der Anteil vom Rindfleisch am gesamten Fleischverbrauch sinkt auch und liegt heute auf der Ebene von etwa 15% des Gesamtverbrauchs.

Die Republik Kroatien ist in punkto Rindfleisch nicht selbstgenügsam. Der Grad der Selbstgenügsamkeit liegt bei 82%, und Fleisch wird größtenteils aus anderen EU-Ländern eingeführt. Dennoch stellen die nicht ausgenutzten Weiden in Gebirgsgebieten Kroatiens eine große Gelegenheit für einheimische landwirtschaftliche Hersteller dar, denn an dem derart hergestellten Fleisch besteht eine erhebliche Nachfrage am wählerischen europäischen Markt.

Schlüsselwörter: Rinder, Rindfleisch, Republik Kroatien, Selbstgenügsamkeit

Autoabastecimiento de la República de Croacia en la producción de la carne bovina

RESÚMEN

Las tendencias en la ganadería son un indicador del progreso agrícola, y la carne representa una parte importante en la alimentación de los habitantes de la UE. La mayor influencia sobre el consumo tiene el ingreso de los habitantes, y significativamente menor influencia tienen otros factores como hábitos alimentarios, motivos religiosos, motivos de salud y otros. Aunque el número del ganado vacuno está disminuyendo constantemente, la UE continúa siendo uno de los mayores mercados de carne del mundo.

También en Croacia se nota que el número del ganado bovino disminuye (3% entre 2008 y 2013) tanto como la consumación de carne per cápita (alrededor de 13 kg). La proporción de la carne bovina en el consumo total de carne también disminuyó y hoy forma 15% del consumo total. La República de Croacia no puede autoabastecerse con la carne bovina, su grado de autoabastecimiento está alrededor de 82%. La mayoría de las importaciones de la carne son de los países de la UE. Sin embargo, los prados no usados de la parte montañosa de Croacia son una gran oportunidad para los productores agrícolas nacionales y existe una demanda significativa en el exigente mercado de la UE por la carne producida de esta manera.

Palabras claves: ganado vacuno, carne bovina, República de Croacia, autoabastecimiento

L'autosufficienza della Repubblica di Croazia nella produzione di carne di manzo

SUNTO

Le tendenze nell'allevamento bovino sono uno degli indicatori dello sviluppo dell'agricoltura, e la carne rappresenta una parte importante di una parte significativa di abitanti dei paesi dell'UE. A livello di consumo, l'influenza più importante è data dai redditi degli abitanti, e meno da altri fattori come le abitudini alimentari, religiose, della salute e altri motivi. Anche se il numero di bovini nell'UE è in continua diminuzione, l'Unione ha tutt'ora uno dei più grandi mercati di carne. Anche in Croazia si nota una diminuzione del numero dei bovini (per il 3% circa per il periodo dal 2008 al 2013) ma anche del consumo di carne pro capite che è circa di 13 kg. La parte di carne bovina nel consumo complessivo di carne è altrettanto in diminuzione, e oggi è al livello del 15% circa del consumo complessivo.

La Repubblica di Croazia non è autosufficiente riguardo alla carne bovina e il livello di autosufficienza è dell'82% circa, e la carne viene per la maggior parte importata da altri paesi dell'Unione. Ciononostante, una grande opportunità per i produttori agricoli locali sono i pascoli liberi della zona montana della Croazia, e per il tipo di carne prodotta in questo modo esiste una richiesta significativa sull'esigente mercato europeo.

Parole chiave: bovini, carne bovina, Repubblica di Croazia, autosufficienza